

Хомутенко Алла Віталіївна,
викладач кафедри фінансів
Одеського державного економічного університету

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ З РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

За роки незалежності в Україні виник та отримав розвиток інституту небанківських фінансових установ, основною функцією яких є залучення тимчасово вільних коштів з подальшим їх перерозподілом серед тих, хто може використати такі ресурси з більшим економічним ефектом. В цьому аспекті актуальності набуває не тільки державне регулювання, а й державний фінансовий контроль таких установ, основним контролером яких є Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг). Проте саме здійснення державного фінансового контролю не є достатнім. Доцільність фінансового контролю, перш за все, визначається величиною його ефективності.

Однозначного погляду на поняття «ефективність державного фінансового контролю» у науковому колі на сьогодні не існує. Найбільш поширеною є точка зору щодо співвідношення отриманого результату та поставленої мети.

На макрорівні цілями фінансового контролю є: стабільність фінансового ринку, захист інвесторів та інші. Макроефективність визначається шляхом додавання різноманітних ефектів (економічного, організаційного, соціального), які досягаються за результатами фінансового контролю [1].

Зменшення кількості та обсягів фінансових правопорушень відносять до цілей тактичного характеру. А ступінь їх досягнення буде проміжною ефективністю [1].

Ефективність державного фінансового контролю, нашу думку, представляє собою сукупність абсолютних (кількість проведених контрольних заходів, кількість підприємств та установ, в яких виявляють порушення, суми виявле-

них порушень та інші) та відносних (співвідношення кількості застосованих фінансових санкцій та кількості підприємств, в яких виявлені порушення, співвідношення суми виявлених порушень та кількості проведених контрольних заходів та інші) показників, які характеризують роботу контролюючого органу за певний проміжок часу.

Значний вплив на оцінку ефективності державного фінансового контролю, на нашу думку, здійснюють:

- ефективність системи заходів, пов'язаних з організацією фінансового контролю;
- рівень кваліфікації перевіряючих [2, с. 10-12];
- взаємодія контролюючого органу з суб'єктом господарювання;
- досконалість методів, які використовуються при здійсненні контрольних заходів [2, с. 10-12];
- рівень розвитку системи заходів щодо попередження фінансових правопорушень.

Оцінка ефективності державного фінансового контролю які б критерії не використовувались для її визначення буде величиною відносною, умовною та мати певний ступінь похибки.

Для проведення оцінки ефективності роботи контролюючих органів – основних регуляторів на ринку фінансових послуг, які здійснюють державний фінансовий контроль за діяльністю небанківських фінансових установ, використаємо наступні показники:

1) коефіцієнт результативності контрольних заходів ($K_{рез}$)

$$K_{рез} = K_{зв} : K_{кз}, \text{ де} \quad (2.1)$$

$K_{зв}$ - кількість застосованих до небанківських неприбуткових фінансових установ заходів впливу (одиниць);

$K_{кз}$ - кількість проведених контрольних заходів (одиниць).

2) коефіцієнт дієвості контрольних заходів ($K_{д}$)

$$K_{д} = K_{зв} : K_{вп}, \text{ де} \quad (2.2)$$

$K_{вп}$ – кількість виявлених порушень (одиниць).

3) коефіцієнт інтенсивності контрольних заходів [3, с. 105] (κ_i)

$$\kappa_i = K_{кз} : Ч_n, \text{ де} \quad (2.3)$$

$Ч_0$ – чисельність осіб, які приймали участь у контрольних заходах (одиниць).

4) коефіцієнт «економічної ефективності» [3, с. 97] або окупності - узагальнений показник оцінки роботи контролюючого органу (κ_{ee})

$$\kappa_{ee} = O_{пк} : O_y, \text{ де} \quad (2.4)$$

$O_{пк}$ – обсяг коштів, які сплачено до бюджету в результаті проведених контрольних заходів – штрафні санкції (грн);

O_y – обсяг коштів, які було витрачено на утримання контролюючого органу (грн.).

Всі перераховані коефіцієнти мають прямувати до максимуму, тобто чим вище значення вони мають – тим більше ефективність контролю.

5) коефіцієнт якості контрольних заходів за певний період часу (за результатами виконання плану) ($\kappa_я$)

$$\kappa_я = K_{пф} : СП_в, \text{ де} \quad (2.5)$$

$K_{пф}$ – кількість небанківських фінансових установ на яких проводились контрольні заходи на які подали судові позови (одиниць);

$СП_в$ – кількість судових позовів проти небанківських фінансових установ, які було задоволено на користь вкладників. Необхідно враховувати окремо колективні позови та індивідуальні позови у розрахунку на одну установу.

б) коефіцієнт прямих фінансових втрат вкладників, який може бути розрахований як у кількісному вираженні, так і в грошовому ($\kappa_{фв}$)

$$\kappa_{фв} = B_o : B, \text{ де} \quad (2.6)$$

B_o – кількість вкладників, перед якими не було виконано фінансові зобов'язання у повному обсязі (одиниць);

B – загальна кількість вкладників (одиниць).

$$K_{фв} = C_{нк} : C_{в}, \text{ де} \quad (2.7)$$

$C_{нк}$ – сума неповернутих коштів вкладникам (грн.);

$C_{в}$ – загальна сума фінансових зобов'язання (грн.).

Доцільним буде розраховувати коефіцієнт фінансових втрат відносно певного конкретного виду фінансових установ. У цьому випадку контролюючий орган виявить прогалини у роботі окремих департаментів.

Фактором, який може свідчити про зростання ефективності роботи контролюючого органу є наближення коефіцієнтів якості та фінансових втрат до нуля.

7) коефіцієнт загальної ефективності ($K_{зе}$), який прямує до максимуму

$$K_{зе} = (K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_n) : n, \text{ де} \quad (2.8)$$

$K_1, K_2, K_3, \dots, K_n$ – коефіцієнти, які характеризують ефективність роботи контролюючого органу;

n – кількість коефіцієнтів (одиниць).

Застосуємо окреслені показники до основного регулятора на ринку фінансових послуг України – Державної комісії з регулювання ринків фінансових ринків України (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти ефективності роботи Держфінпослуг [розраховано та складено автором за даними 4]

№ п/п	Назва коефіцієнту	Рік				
		2004	2005	2006	2007	2008
1.	Коефіцієнт результативності контрольних заходів					
	- кредитних спілок	0,13*	0,35*	3,11	3,28	1,84
	- недержавних пенсійних фондів	0,4	0,67	1,42	1,58	0,51
	- загальний	0,31	0,54	1,55	1,49	1,10
2.	Коефіцієнт дієвості контрольних заходів					
	- кредитних спілок	-**	-**	0,55	0,45	0,38
	- недержавних пенсійних фондів	-**	-**	0,39	0,29	0,51
	- загальний	-**	-**	0,56	0,50	0,48
3.	Коефіцієнт загальної ефективності					
	- кредитних установ	0,13	0,35	1,83	1,87	1,11
	- недержавних пенсійних фондів	0,4	0,67	0,91	0,94	0,51
	- загальний	0,31	0,54	1,06	1,00	0,79

* дані наведені по кредитним установам взагалі

** дані відсутні

Як видно з таблиці найвищі показники ефективності спостерігаються у роботі Департаменту по нагляду за кредитними спілками (виключення становить 2008 рік по показнику дієвості). У 2006 році відбулось стрімке зростання коефіцієнту результативності контрольних заходів, тобто зросла результативність кожної окремої перевірки.

На жаль, для розрахунку інших показників, які можуть свідчити про ефективність роботи Держфінпослуг, публічних даних регулятора недостатньо. Розраховані показники, на нашу думку, не можуть достовірно свідчити про ефективність фінансового контролю комісії, адже вони не враховують банкрутство фінансових установ та тисячі ошуканих інвесторів (такі відомості відсутні). Тому, при реформуванні системи фінансового контролю взагалі та Держфінпослуг зокрема повинна бути врахована обов'язковість збору та оприлюднення таких відомостей у офіційних виданнях.

Література:

1. Теоретические и методологические основы оценки эффективности государственного финансового контроля [Электронный ресурс] / С.П. Опенышев // Бюллетень Счетной палаты Российской Федерации. – 2001. – №1(37). – Режим доступа: <http://www.budgetrf.ru/Publications/Schpalata/2001/bulletin/schpal1372001bull1-12.htm>.

2. Шохин С. О. Эффективность бюджетно-финансового контроля [Текст] / С. О. Шохин. – М. : АО Издательская группа «Прогресс», 1995. – 162 с.

3. Микитюк І.С. Система державного фінансового контролю в Україні: дис. ... кандидата ек. наук : 08.00.08 [Текст] / Микитюк Ігор Сергійович. – К., 2009. – 217 с.

4. Річні звіти Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/742.html>.